

Sisekaitseakadeemia

Politsei- ja Piirivalvekolledž

Aleksander Lepik

BK060

TALLINNA JAOSKONNA PIIRIVALVE
ALLOHVITSERIDE JA ÜLEAJATEENIJATE
KOGUDE TEGEVUS JA NENDE MÕJU
ORGANISATSIOONILE AASTATEL 1923-1940

Lõputöö

Juhendaja:

Lembit Võime, PhD

Muraste 2010

SISUKORD

SISUKORD.....	2
MÕISTED JA LÜHENDID.....	3
Mõisted	3
Lühendid	4
SISSEJUHATUS	5
1. UURIMUSE METOODIKA.....	9
1.1. Arhiivimaterjalide otsimine ja töötlemine	10
1.2. Muu materjali otsimine ja sobitamine uuritava teemaga	11
1.3. Andmete töötlemine.....	11
1.4. Tallinna Jaoskonna Üleajateenijate Kogu võimaliku mõju hindamine	12
2. UURIMUS.....	15
2.1.Ülevaade Piirivalve Allohvitseride ja Üleajateenijate Kogu loomisest ja tegevuse põhimõttest.....	15
2.1.1.Ülevaade Piirivalve Üleajateenijatekogu põhikirjast.....	19
2.2. Ülevaade Tallinna jaoskonna Üleajateenijatekogu loomisest ja tegevusest	21
2.3. Mõju hindamine	24
2.3.1. Tallinna Jaoskonna Üleajateenijate võimalik mõju	27
2.4. Järeldused.....	30
KOKKUVÕTE.....	33
KASUTATUD KIRJANDUS	36

MÕISTED JA LÜHENDID

Mõisted

Organisatsioon - Piirivalve Valitsus

Jaoskond - endine piirivalvepiirkond, praegune prefektuur

Kogu - piirivalve allohvitseride ja üleajateenijate kogu

Ujuv abinõud - piirivalve käsutuses olevad laevad või kaatrid (ka vahilaev, mootorvahilaev)

Grupp - piirivalve allohvitseride ja üleajateenijate kogu

Eesti Riigiarhiiv - osa Eesti Rahvusarhiivist

Muu materjal - kirjanduslikud allikad mis on antud teemaga lõputöö kirjutamisel vajalikud

Lugemislaud - tänapäevases mõistes nagu raamatukogudes olev lugemissaal, kohapeal on loodud võimalus kasutada ja lugeda ajakirjanust

Üleajateenija - Piirivalve Valitsuse jaoskondades vmt. teenistuse olev piirivalvamisega seostud palgaline isik

Piirivalve Üleajateenijatekogu - sama mis Piirivalve Allohvitseride ja Üleajateenijate Kogu, nimi on muutunud ajas

Kroon - rahaühik käsitletava perioodi vääringus

Lühendid

AIS - Eesti Riigiarhiivi infosüsteem

PVA – Piirivalveamet

PAÜK - Piirivalve Üleajateenijate Kogu (hiljem ka Piirivalve Allohvitseride ja Üleajateenijate Kogu)

TJÜK - Tallinna Jaoskonna Allohvitseride ja Üleajateenijate Kogu

ERA - Eesti Riigiarhiiv

URRAM - Kultuuriministeeriumi ja Urania COM OÜ koostöös arendatav veebipõhine süsteem, mille abil on lugejatel võimalik paljude Eesti raamatukogude teenused kasutada ka Interneti teel

SISSEJUHATUS

Lõputöö on kirjutatud teemal Piirivalve Tallinna jaoskonna Allohvitseride ja Üleajateenijate kogude tegevus ja nende mõju organisatsioonile aastatel 1923-1940.

Piirivalvel kui organisatsioonil on olnud muljetavaldav ajalugu selle loomise hetkest alates. Selle aja jooksul on välja kujunenud väärtused, loojad ja nende edasi kandjad. Omades sidemeid kõikide riigikaitseliste organisatsioonidega loodi koostöös erinevaid ühinguid ja kogusid mis aitasid luua, kujundada ja toetada teenistust ning eetilisi väärtusi. Organisatsioon, mis kannab endas tugevaid põhiväärtusi annab riigile haritud, tugeva ja kõrge moraaliga kodanikkonna. Olenemata erinevatest mõjudest on piirivalve olnud jätkusuutlik ja suutnud algselt välja kujunenud põhimõtted tuua ka kaasaega, Põhja- Eesti Piirivalvurite ja Allohvitseride Kogu loodi 3. jaanuari 2003 aastal. Tänapäeval tegutseva kogu eesmärgid ja põhimõtted on küll erinevad, kuid järjepidavust kannavad nad endas edasi.

Kuigi 2010 aastal Politsei- ja Piirivalveameti asutamisega lõppes piirivalve kui eraldi institutsiooni tegevus jääb tema ajaoline kujumine vaadeldavaks ka erali alates 1918 aastast. T. Neljandik (2007) on kirjeldanud, et juba alates 1850 aastal valvas põhjarannikul piirivalve keda sel ajal nimetati randrüütlikeks, nad olid riigi ajateenijad ja randa valvati ajastule iseloomulikult hobustel ja prikkpaatridel.

Organisatsiooni käsitletakse põhiliselt kui sotsiaalpsühholoogilist nähtust, see on rühm inimesi kellel on ühine eesmärk. Tänapäevane käsitlus seostab organisatsiooni institutsiooni mõistega. Nii võib organisatsiooni määratleda kompleksse sotsiaalse institutsioonina, normide ja struktuuride koguna, mis reguleerib kindla ringi inimeste omavahelisi suhteid.

Üheks vahendiks millega piirivalve sai oma eesmärged saavutada olid üleajateenijatekogud mille eesmärkideks oli üleajateenijate koondamine ühiseks pereks soodustades häid sotsiaalseid suhteid, sportlikku ja väarikat vaba aja veetmist, toetaks teenistust ja vajadusel abistaks majanduslikult. Piirivalve Üleajateenijatekogu koosnes jaoskondades asuvatest kogudest, tal oli oma juhatus ja revisjonikomsjon. Tallinna Piirivalve Jaoskonna üleajateenijatekogu asutati 17 juunil 1928 ja hiljem oli nende allettevõtjateks kasiino, einelaud, majutamine ja raamatukogu. Tegevust arendati vastavalt eesmärkidele ja põhikirjale, luues selleks omakorda võimalusi.

Vaadeldav ajajärk oli aktiivne erinevate seltside, ühingute ja kogude poolest. Sel ajal asutati Piirivalve Spordiklubi ja laskespordiühingud aga ühingud ka politseis ja Kaitseväes. Tänapäevase ühist ajalugu alustanud Politsei- ja Piirivalveamet leiavad oma kultuurides mitmeid ühiseid jooni. Kui piirivalve üleajateenijatekogud olid elujõulised kogu tegevusaja jooksul, siis politseis loodi neid ühendavad kogud kahel korral. Esimesed olid oma olemuselt välja kasvanud ametühingust ja nende tegevus oli üsna loid. Kuni oletatavasti aastani 1927, mil lõpetasid esimesed ametnikud Politseikooli, oli kogude ja seltside tegevus olnud kaootiline. Peale nende teenistusse asutumist arenes jõuliselt ka organisatsioonisisene seltsielu, peale spordiklubi taasloodi politseiametnikekogu. Politseiametnike kogude tegevuse algatajaks oli siseminister K. Eenpalu, keda kutsuti nii politseinike, päästjate kui ka piirivalvurite isaks. Tegevuse toetajaks oli politseidirektor R. Veermaa ja neilt oodati ametnike koondamist üksmeelseks ametialaseks pereks, ametioskuste parandamist, ametieetika ja enesedistsipliini arendamist ja majandusliku abi võimaluse loomine. Samadel alustel loodi ka üleajateenijatekogud Piirivalve Valitsuse jaoskondadesse.

Organisatsioonides loodud ametnike koondavad meeskonnad on vaid üks osa, kuidas leida ühiseid väärtusi, neid mõista, võrrelda, neid luua ja uuesti luua juba uues institutsioonis. Üheks lõputöö eesmärgiks on Tallinna Jaoskonna Piirivalve Allohvitseride ja Üleajateenijate Kogu tegevusest ülevaate andmine. Koostamisel on vaadeldud teemat üldisemas kontekstis põhjusega, et piirivalves tegutsenud üleajateenijatekogudest saaks põhimõttelise ülevaate ka see, kes nendest enne

midagi kuulnud ei ole. Ideaaleesmärgiks oleks ametnike ergutamine tutvumaks oma organisatsiooni ajaloo, sest see aitab mõista väärtuste kategooriaid, nende tekkimise põhjuseid ja järjepidevust. Oletuslikult võib arvata, et teatud elukutsete valikul, pidades siinjuures silmas üldist sisejulgeolekut teostavaid ametnike, oleks oluline eelnevat tutvuda võimalikult laialdast ülevaadet pakkuva informatsiooniga, saada ettekujutusi ja aitaks otsustamisel.

Tallinna Ülikooli professor Mare Pork, esinedes politsei eetikakonverentsil „Muutuste eestika” 2009 aasta novembris, tõdes, et ühinemine on alati raske. Lihtsamaks saab selle muuta kui selleks valmis olla, tutvuda ja püüda mõista juba loodud väärtusi. Üheks võimaluseks selleks on tutvuda ajaloolise kujunemisega ja kujunenud tegevuspõhimõtetega. Ajalugu, kuid tuimade daatumiste kogumimüüt, on ammu kummutatud, see võib olla pigem huvitav andes võimaluse võrrelda sarnaseid organisatsioonide ja otsida ühisjooni. Ühised põhiväärtused ongi tugevaim liim inimeste kokkusulamiseks ja ka kooshoidmiseks. Institutsiooni ei juhita ainult läbi eelarve, eeskirjade ja standarditega vaid ka töötajate väärtushinnangute kaudu. Võib olla just see oli 1930- ndatel Piirivalve Valitsuse ülema ajendiks, delegeerides osaliselt töö isikkooseisuga üleajateenijatekogudele, aidates sellega mõnevõrra vähendada jaoskondade ülemate koormust, kuid jättes neile õiguse ja kohustuse otsustada kogude tegevuse üle.

Aastatel 1919 kuni 1922 tegutses politseis ametnike koondava elemendina ametühing, kellel oli sarnane tegevuspõhimõte piirivalve üleajateenijate kogudega. Põhilise erndina võib politseinike ametühingu tegevuses oma liikmete huvide kaitsmise ja selle liikmeteks võisid olla ka ametniku pereliikmed. Muud eesmärgid, üldine haritustaseme tõstmine, väärkuse ja eetilise arendamine ja majandusliku abi võimaldamine, olid sarnased. 1920 aastal oli politseinike aga ka piirivalvurite hulgas palju demobiliseeritud sõjaväelasi, kes eelitasid märksa paremini, konkreetsemalt ja sõjavälaslikumat organisatsiooni, mille läbi oma vajadusi realiseerida. Mõlema kogu üheks osaks oli Aukohtu olemasolu. Võib eeldada, et nn mundriau oli organisatsioonile ja selle kandjatele oluline. Kogud pöörasid sellele oma tegevuses suhteliselt palju tähelepanu ja sellest võib eeldada, et vorm oli üks olulistest väljunditest teenistuse teostamisel.

Vormiriietusse võib suhtuda mitmeti, liigitades seda vormi kandja suhtumiseks ja kliendi suhtumiseks. Vormikandjana üldiselt hoolitsetakse selle hea kuvandi eest üldsusele, sest see on üks võimalikeks enesekehtastamisvahenditest. Vorm võib korraldada alateadlikult suhteid, ühendada aga mõjuda ka reklaamina. Vormiriietus on üks distsiplineerivaid elemente ja sellele pöörati kogude töös ka tähelepanu. Vormiriietust võib lugeda üheks ühendavateks elementideks piirivalvuri ja politseiniku vahel.

Lõputöös on püütud anda ülevaade Piirivalve Valitsuse Tallinna Jaoskonna Allohvitseride ja Üleajateenijatekogu (edaspidi TJÜK) tegevusest ja hinnata nende mõju 1923- 1940 aastatel. TJÜK ei saa vaadelda eraldi üldisest Piirivalve Allohvitseride- ja Üleajateenijate Kogu tegevusest edaspidi PVÜK), kuna see oli jaoskondades tegutsevate kogude ühendav organ.

Dokumentide töötlemises osutus suureks väljakutseks käsitletavate kogude nimetuse muutumine ja sellekohaste daatumite raske eristamine üldisest informatsioonist. Võib oletada organisatsiooni nime muutumisel muutusid ka nendes tegutsevate kollektiivsete gruppide nimed. Piisavate allikate, nende võimaliku mahutu arvestatdes ja aja puudusel ei ole neile otseselt tähelepanu pööratud.

1. UURIMUSE METOODIKA

Uurimuse eesmärgiks on anda ülevaade Piirivalve Üleajateenijate Kogude tegevusest Tallinna jaoskonna näitel ja hinnata nende mõju võimalike organisatsioonide käitumise teooriate abil.

Töö koostamiseks on kasutatud võimalusi:

- 1) arhiivimaterjali otsimine ja töötlemine;
- 2) ülevaatliku materjali koostamine;
- 3) Tallinna Jaoskonna Üleajateenijate Kogu tegevusest ülevaate andmine;
- 4) organisatsioonikultuuri sobiva teooriat otsimine, töötlemine, sobitamine;
- 5) mõju hindamine.

Uurimuses on kasutatud arhiivimaterjale dokumentide analüüsi tõlgendustena, faktiliste kogumitena ja võimaliku mõju hindamise algmaterjalina. Kvalitatiivne uuring annab eelkõige vastuse, kas uuritava on mingi kvaliteet või mitte. Meetodina on kasutatud kvalitatiivset uurimist kuna ühe selle osana esitatakse valik sündmustest ja teise osana hinnatakse nende mõju.

Organisatsioonina käsitletakse uurimuses üldjuhul allohvitseride ja piirivalvurite kogusid üldiselt kuna nad olid oma tegevuses suhteliselt identsed. Kuid mõnedel juhtumitel on organisatsioonina käitletud Piirivalve Valitsust.

Uurimus on oma olemuselt kvalitatiivne, tuginedes arhiivimaterjalidele ja väljenedes ülevaate andmises TJÜK tegevusest ja võimalikust mõjust organisatsioonile.

M- L. Laherand (2008: 24) on raamatus, *Kvalitatiivne uurimisviis*, välja toonud erinevate kvalitatiivsete uuringutüüpide kombineerimise. Seega võib väita, et need on suunatud pigem inimeste kogemuste, arusaamade ja tõlgenduste mõistmisele võimalusel säilitada tervikliku ja detailide rohke pildi. Kasutades

taolist uuringutüüpi võib autentne, uuritavale ajastusele omane keelekasutus rikastada tervikpilti.

Kuna uurimuses kasutatakse arhiivimaterjale ja võimalikke kaasaegseid organisatsioonikäitumise teooriaid siis võib nende seostamisse suhtuda eelarvamusega ja tehtavad järeldused on pigem oletatavat laadi. Kasutatavat organisatsioonikultuuri hindamist võib lugeda pigem abstrakseks nähtuseks hõlmates endas kultuuri, tõekspidamiste, moraali, seaduste, traditsioonide, oskuste ja kogemuste kogumit, mille inimene omandab ühiskonna liikmena realiseerides seda iga päevaselt.

Uurimuses kasutatav arhiivimaterjal koos oma püüdliku seostamisega kaasaegse organisatsioonikultuuri teooriatega kuulub selle süvakultuuri valdkonda, millega vaadeldav kultuur on seotud (Siimon, Vadi 1999: 135).

1.1. Arhiivimaterjalide otsimine ja töötlemine

Arhiivimaterjalide kasutamisel oli töö koostamiseks kaks võimalust, Eesti Riigiarhiivi ja endise Piirivalveameti arhiiv. Materjalide esmaseks kaardistamiseks on kasutatud Rahvusarhiivi AIS otsingumootori võimalust temaatilise märksõnalise otsingu teostamiseks. Märksõnu kasutati teemast lähtuvalt nagu Tallinna Jaoskond, Tallinna Jaoskonna Allohvitseride ja Ülejateenijate Kogu, Allohvitseride ja Ülejateenijate Kogu, piirivalve jmt. PVA arhiivi kasutamisel toimus eelnev materjalide tellimine e- maili teel Tallinna Jaoskonna Ülejateenijatekogu ja Piirivalve Ülejateenijatekogu kohta. Aja kokkuhoiu mõttes toimus arhiivimaterjalide pildistamine ja salvestamine arvutisse nende hilisemaks töötlemiseks.

Arhiivimaterjalide otsimisel tuleb alati arvestada kas nende paljususe või nende vähesusega. Antud lõputööks uuritud materjalid osutusid komplitseerituks, kuna otseselt kogude mõju hindamiseks on materjalid piiratud ja suures osas ulatuvad teistesse dokumentidesse, mis teevad töötlemise raskeks ja teema käsitlemise laiali valguvaks ning üldiseks.

Töötlemisel on toetunud kvalitatiivse uurimuse põhimõtetele, mis võimaldab analüüside koostamisel olla reegiltest vähem sõltuvad, läheneda materjalidele paindlikumalt ja lubab mõju hinnata uurija pilgu läbi.

1.2. Muu materjali otsimine ja sobitamine uuritava teemaga

Muu teemaga seonduva materjali otsimiseks kasutati töö koostamisel *Interneti* ja *Google* otsingutemootorit kasutades selleks sobivaid märksõnu nii kogude kui mõjude hindamiseks sobiva teooria otsimiseks. Märksõnaline otsing oli kasutamiseks pigem üldise teabe saamiseks, mis aitaks võimalike kirjandusallikaid kaardistada nende edaspidiseks töötlemiseks.

Teooriate leidmine mõju hindamiseks osutus suhteliselt keeruliseks, sest oletatav mõju ei avaldu ainult organisatsioonile vaid ka kogu liikmetele. See tegi piiritlemise keeruliseks kuna mõjud on omavahel tihedalt seotud ja eraldi vaadelda on neid raske.

Detailsem otsing muude kasutatavate kirjanduslike allikate leidmiseks toimus veebipõhise otsingusüsteemiga URRAM, nii märksõnalise otsinguga, kirjandusallika autori või pealkirja järgi. Materjali otsimisel on eeldatud, et kaasaegsed ja väga värsked teooriad ei sobi arhiivimatejalide hindamiseks, kuna nad on kantud kiirest ühiskonna arengust viimastel kümnenditel, kuid vaadeldav periood on täiesti erinev tänapäevast. Lähtuvalt sellest on võimalikud teooriad valitud pigem vanemad, kuna see loob võimaluse mõju paremini hinnata.

1.3. Andmete töötlemine

Andmete töötlemisel koostati ülevaade kogutud materjalist mille alusel hinnati sisu ja mahtu ning nende esitlusviisi.

Üheks töö koostamise eesmärkideks oli anda ülevaade 1923- 1940 tegutsenud kogude ajaloost huvitavamaid fakte TJÜK näitel. Parema ülevaate saamiseks on

eraldi välja toodud Piirivalve Üleajateenijate Kogu loomine ja tegevuse põhimõtted ja alapunktina ülevaade selle põhikirjast.

Lõputöö koostamisel on kasutatud arhiivimaterjalide dokumendivaatlust. Oma olemuselt sisaldab selline uurimisviis pigem isikute mõistmist tema eluloo, päevikute, kirjade, mälestuste ja muude dokumentide kaudu. Kuid antud töös on isiku mõiste võrdsustatud mitmetel puhkudel organistatsiooniga. Ametlikud dokumendid, mis organisatsioon endast maha jätab võib üldistavalt lugedagi tema elulooks või päevikuks (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007: 203).

Dokumendivaatluse tulemusena selgus, et töö eesmärgina anda ülevaate andmine TJÜK- st on koostaja poolne subjektiivne nägemus, kuna uuritav materjal osutus liiga üldsõnaliseks, mitmest arhiivifondides korduvaks, katkendlikuks, teemalt kitsaks ja ülatus edasi erinevatesse dokumentidesse. Materjali töötlemise käigus selgus, et selle kogust ja kvaliteeti on algselt hinnatud liiga optimistlikult. Selgus, et materjali on liiga vähe ning suures osas on see käsikirjaline mis teeb selle loetavuse ja mõistmise raskeks. Teiseks andmete töötlemise pärssivaks teguriks osutus kogutud materjalide sisuline kvaliteet. Kogutud materjalidest tuli teha kriitiline valik, millisel põhimõttel neid esitleda ja kuidas seda teha.

TJÜK võimalike mõjude hindamiseks on püütud kasutada Martoni (1981: 180) kvalitatiivset meetodit fenomenograafilne uurimus, mille kohaselt saab kirjeldada inimeste kogemusi, neid analüüsida ja mõista. Meetod jaotub kaheks, kus esimeses pooles tuuakse midagi esile või väidetakse ja teine pool püüab mõista kuidas seda kogetakse. Martoni arvates võimaldab fenomenograafiline lähenemine mõista kollektiivset mõtlemist (Laherand 2007: 143).

1.4. Tallinna Jaoskonna Üleajateenijate Kogu võimaliku mõju hindamine

Organisatsioonikultuur käesolevas töös on kasutusel Trice ja Beyeri (1993) poolt välja pakutud tunnusjoontena väites, et kultuur on kollektiivne, sest seda ei saa luua üksikisikud vaid see tekib paljude inimeste koostöös. See tähendab, et

kuulumist mingisse kultuuri näitab uskumist samadesse väärtustesse või põhimõttesse millesse usuvad ka teised organisatsiooni liikmed. Tunnusjoonte koostajad on eraldi välja toonud, et sellise kultuuri omaksvõtmine ei pea täitma tervet kandja aega vaid võib olla kasutusel vähemalt osa ajast. Kultuur on oma olemustelt emotsionaalne, väljendades inimeste suhtumist võimaldades paigutamist selle sotsiaalselt vastuvõetavasse vormi. Ühised kogemised ja arusaamade tekkimine tekib pikema aja jooksul, mis hiljem võib kujuneda ajalooliseks kogemuseks, traditsiooniks või süboliteks. Kultuuris võib toimuda erinevate väärtuste ja tõlgenduste segunemine ning see võib põhjustada tema ebatäielikkuse, määrtluste ebatäpsuse ja soetuse muude faktoritega luues kogumi mitmetimõistmise ja tõlgendamisvõimalusi jagava paradoksi.

Kui organisatsioonikultuuri kandjatena nähakse üldjuhul juhte või keskastmejuhte, kuid võrdväärselt liidritega on võrdeks kultuuriallikaks tema liikmed, kuna nende mõju on pidev kujunedes kollektiivse tegevuse ja suhtlemise tulmusena. Seetõttu on organisatsioonid kui väikesed ühiskonnad, millel on oma kultuur ja subkultuurid, elades oma seaduste ja traditsioonide järgi. Kui ühed organisatsioonid moodustavad pigem perekonnale omased tunnused siis teised omavad täiesti erinevaid motiive koostegutsemiseks.

Mõju hindamisel on lähtutud põhimõttest, et organisatsioon vajab oma tegevuses, kultuuri kandmisel ja ellujäämisel liikmeid, kes on võivad koonduda erinevateks meeskondadeks või gruppideks. Grupp on üks sotsiaalpsühholoogia põhimõisteid, mille tähtsus organisatsiooni käsitlemisel on üha kasvanud kuna nad aitavad ühendada organisatsiooni ametlikke ja mitteametlikke suhteid ja mitmekesistada igapäevatööd, mõjutada inimeste käitumist ja hakkama saada erinevate eesmärkide saavutamiseks. Organisatsioon peab aru saama või tulema järeldusele milliseid gruppe ta oma eesmärkide saavutamiseks töös vajab, soodustades liikmete ühistegevust millega üksikliikmed toime ei tuleks (Vadi 2001: 15- 17). Piirivalve Valitsuse Ülem andis oma käskkirjaga loa allohvitseride ja piirivalvurite kogude loomiseks ja nende asutamiseks jaoskondades, seades kriteeriumi, et need ei tohiks segada teenistust. Kuna põhikirjaga anti kogudele õigus asutada raamtukogusid, ühiselamuid, korraldada kursusi ja loenguid, spordivõistlusi aga ka perekonnaõhtuid ja mängu andis ta

kaudse õiguse organisatsiooni eesmärkide saavutamiseks vajalike tegevuste korraldamise.

Eeldatav on, et kogude liikmeid saab käsitleda kui gruppi või kui sotsiaalset ühendust millel on mitmeid erinevaid definitsioone ja astetades fookusesse erinevaid väärtusi. Nendeks võivad olla ühistegevus, vastastikune seotus, ühised minevikukogemused või tulevikunägemused. Lõputöös käitletavad allohvitseride ja üleajateenijate kogud liigituvad McGrath (1984) järgi pigem seltideks ja huvigruppideks, sest nad oma tegevuselt sotsiaalsed. Samas on Baron ja Burne väitnud, et grupp (sotsiaalne grupp) on inimeste ühendus, kus kaks või rohkem inimest tegutsevad koos ühise eesmärgi nimel. Erinevad uurimused on tõestanud, et grupi tunnusteks on võimalused ühistegevuseks, liikmed sõltuvad üksteisest, jagavad ühist eesmärki ja osalevad koordineeritud tegevuses. Üldistavalt võib väita, et organisatsioonides tegutsevate gruppide moodustumisest võib organisatsioonil kasu olla, kuigi see oleneb suuresti põhjustest, miks grupp moodustub ja tema liigitusest.

Kursusetöös on kasutatud kokku viisteist arhiivimaterjali ja kirjanduslikku allikat.

2. UURIMUS

Uurimuse koostamisel on kasutatud võimalusi kogutud ja töödeldud arhiivimaterjalide põhjal ülevaate andmine Piirivalve Üleajateenijatekogude ja Tallinna Jaoskonna Üleajateenijatekogu loomisest ja põhikirjast ning nende võimalikust mõjust organisatsioonile. Põhikirja välja toomine aitab mõista kogude ülessandeid, struktuuri ja tegevust. Esitletud põhikiri ei ole täielik, sellest on välja toodud vaid töö koostaja subjektiivsel arvamusel vajalikud katkendid, mis võiksid aidata koostada ülevaadet tegevuse põhimõtetest ja mõju hindamisel.

Läbivalt on töös kasutatud vaid ühte kogu identifitseerivat väljendit, üleajateenijate kogu, see aitab uurimuse läbiviijal paremini hallata kogutud materjali, teeb väljendamise kergemaks ja mõistmise lihtsamaks.

2.1. Ülevaade Piirivalve Allohvitseride ja Üleajateenijate Kogu loomisest ja tegevuse põhimõttest

6. aprill 1928 kinnitas siseminister üldise üleajateenijate kogude põhikirja.

7. september 1927 kinnitatakse Kaitseväge Üleajateenijate Kogude põhikiri, mis hiljem osutub aluseks Piirivalve Üleajateenijatekogude loomiseks ja sätestas alustamise, tegevuse ja lõpetamise.

13. aprillil 1927 loodi Piirivalve Üleajateenijate Kogu. Selle aluseks on Piirivalve Valitsuse ülema käskkiri nr 56, kandes Siseministri resolutsiooni, mis andis loa kogude asutamiseks jaoskondades ja Piirivalve Valitsuse staabi juures /.../ on lubatud asutada piirivalve jaoskondades ja staabi juures piirivalve üleajateenijate kogud siia juurelisatud ajutise põhikirja järel. Selle täitmiseks tuleb staabi ja jaoskondade ülematel võimaldada, nii kui teenistuse huvid seda lubavad, esimest tegevliikmete kokkuastumist kogude tegevuse algamiseks.

Kogusid võib asutada iseseisvalt iga piirivalve jaoskonna juures, piirivalve valitsuse staabi ja ujuvate abinõude üleajateenijatele /.../ .

Alates 1928 aasta algusest loodi spordiklubid piirivalve jaoskondadesse mille juhatuse liikmed valiti nii ohvitseride kui ka üleajateenijate seast. Kuid enne seda, 1927 aasta detsembrist hakkas sporti ja sellealast tööd koordineerima Piirivalve Spordiklubi, mille esimeheks oli kolonel E. Engmaa. Sellest saabki alguse üldise sporditegevuse kõrval hoogsalt arenema hakanud laskesport.

15. mail 1928 asutati Narva jaoskonnas esimene üleajateenijate kogu.

17. juunil 1928 asustati Tallinna Jaoskonna Üleajateenijate Kogu, mis kujunes hiljem suurimaks oma liikmete arvu poolest.

22. augustil 1928 aastal kinnitas Eesti Vabariigi Valitsus Piirivalve ja Üleajateenijatekogude seaduse, mis määras kindlaks kogude tegevuse alustamise, tegevuse ja lõpetamise.

30. augustil 1928 annab Piirivalve Valitsuse ülem käskkirja nr 117, mis sätestab piirivalve üleajateenijatekogude asutamise, tegevuse ja tegevuse lõpetamise, lubades piirivalves üleajateenijate kogul asuda ja tegutseda piirivalve jaoskonndade juures.

20. oktoobril 1928 aasta käskkirjas nr 146 on Piirivalve Valitsuse ülem kolonel Kurvitsa sätestatud, et piirivalve üleajateenijate kogude seadluses on selliste kogude asutamine ette nähtud iga jaoskonna või mõne muu suurema allüksuse juures. Kuna Piirivalve Valitsuse staabi üleajateenijate kogu ei olnud oma isikkoosseisult piisavalt suur, iseseisvaks tegutsemiseks liideti see Tallinna jaoskonna koguga /.../ staabi üleajateenijate kogu lugeda likvideerituks 1 oktoobrist 1928 ja samast ajast liitunuks üleajateenijate kogu asutamiseks Tallinna jaoskonna üleajateenijate koguga. Staabi üleajateenijate kogu rahalised ülejäägid ja varandus üle anda Tallinna jaoskonna üleajateenijate kogule. Kogu kirjavahetus anda staabi arhiivi ja sellega lugeda, Tallinna jaoskonna üleajateenijate kogu koosseisu vastavalt põhikirjale Tallinna jaoskonnas, staabis, vahilaeval KÕU ja jaoskonna käsutuses olevatel mootorvahilaevadel teenivad üleajateenijad /.../ (Riigiarhiiv, f 1064, n. 1, s. 2).

Piirivalve Valitsuse alluvuses olevates teistes jaoskondades, Lääne, Peipsi ja Petseri moodustati üleajateenijate kogud samadel alustel.

Jaoskondades tegutsevatel kogudel oli oma pitsat, rahaline resurss ja juhtimisstruktuur, kogu tegevust juhtis jaoskonna ülem, kes oli kogu auliige. Liikmemaksu määraks oli 1% palgast ning kogusse võisid kuuluda kõik, kes olid piirivalveteenistuses olnud vähemalt üks aasta.

Kogudes loodi Hoiu- ja laenukassad ja liikmed võisid vajadusel juhatuse otsusega saada rahalist toetust. Toetuse saamise võimalused kaardistati ja määrati piirsummad.

1. aprillil 1928 toimus oletatavalt esimene aukohtu põhikirja arutelu Tallinna Jaoskonna Üleajateenijate Kogus. Aukohus tegutses põhikirja alusel ja omas olulist rolli. Aukohus tegeles omavaheliste arusaamatuse ja laekunud kaebusete lahendamitega, eksimised kodukordade vastu või nende mitte täitmine ja küsimuste lahendamine. Aukohtu põhikirjas oli sätestatud, et kogu liige ei tohi abielluda mitte soovitatavate isikutega ja oma kavatsustest abielluda teavitama kogu aukohut. Juhul kui aukohus leiab, et liige on siiski seda teinud siis jäi aukohtule õigus keelata liiget ilmumast ühisüritustele ja kogu ruumidesse. Aukohtusse kuulus esimees, 4 liiget ka 3 tagavaraliiget. Esimeheks sai kandideerida vähemalt 3 aastase kordoni juhtimise või sellega võrdväärse ametikoha kogemusega kogu liige. Aukohtu arutelud vastavalt põhikirjale ei olnud avalikud.

3. aprillist 1929 aastal avaldati Piirivalve Valitsuse ülema käskkirjaga nr 42, Tallinna, Peipsi, Petseri ja Lääne jaoskondade üleajateenijate kogude kord.

1931 aasatal toimusid maailmameistrivõistlused laskmised Lvovis, PAÜK toetas võistlustest osa võtmist vähesel määral rahaliselt koostöös Ohvitseride Koguga.

1. aprillil 1932 kinnitati Piirivalve Laskespordiühingute põhikiri ja algas koostöö üleajateenijate kogudega võistluste organiseerimisel, nendel osalemisel ja tehnika muretsemisel. Koostöö toimus kõikide piirivalves loodud ühingutega, sest kogude liikmed kuulusid tihti ka mõnda spordiühingusse esindades kogudes ka nende huve.

1933 aasta augustis otsustati PAÜK kooskul panustada laskespordi arendamisse, kuna kogud olis osaliselt vastutavad teenistusliku oskuste arenemise eest ja toetasid laskespordikogude soovi osta relvi ja edaspidiste kulude kokkuhoidmiseks ka padrunitelaadimisemasina. Kuid keelduti toetamast võistlejaid, kes osalevad maailmameistrivõistlustel Granadas. Keeldumise põhjusteks on toodud ebaselgus, kuidas ja kui suures ulatuses abitavad teised kogud või ühingud ja küsitav summa on liiga suur.

8. mai 1933 aastal korraldas Piirivalve Valitsuse Ülem oma käskkirjaga laskeoskuste arendamise alast tegevust ergutades koostööd tegema piirivalves olevaid kogusid ja ühinguid.

1934 aastal osteti laskespordiühingute ja üleajateenijate kogude koostöös kaks täiskaliibrilist täpsuspüssi.

15. jaanuaril 1935 aastal pöördub Piirivalve Valitsuse Ülem kolonelleitnant A. Kurvits jaokondade ja rajoonide ülemate ja piirivalves tegutsevate kogude poole ringkirjaga /.../ praegune aeg nõuab, et meie oma erialal endid täiendaks. Siin ainult keskasutuste korralduste ja juhtnõõridega leppida ei tohiks vaid tuleb ka teisi teid ära kasutada. Iseäranis tähtis on see piirivalves , sest teenistuse iseärasuse tõttu tuleb siin teenivatel tegutseda riigi kaitseks vaenlase pealetungu korral /puht sõjaväeline ala/ ja võidelda kuritegevuse vastu /puht politseiline ala/. Nõnda siis tuleb siis piirivalveteenistuse iseloomu arvesse võttes end täiendada sõjaväe ja politsei teenistuse alal/.../ üheks abinõuks selles on kirjandus ja ajakirjandus. Riigi kaitse alal „Sõdur” ja politsei alal „Politsei leht”/.../ meie kohus on lehti oma tellimisega ja koostööga toetada.

24. märtsil 1939 kinnitab Piirivalve Ülem kindralmajor Kurvits Piirivalve Üleajateenijate abiandmiskapitali korra.

31. augustiks 1940 lõpetasid kogud oma tegevuse Piirivalve Valitsuse Ülema poolt 2. augustil 1949 antud käskkirjaga nr 110. Umbes samal ajal lõpetati laskespordiühingute, Ohvitseride Kogude jm tegevus.

2.1.1 Ülevaade Piirivalve Üleajateenijatekogu põhikirjast

Ülevaade on koostatud kogu põhikirja alusel, tuues välja uurimuse teotamiseks vajalikud punktid püüdes neid hiljem kasutada ka mõju hindamiseks vajaliku materjalina.

Piirivalve Üleajateenijatekogude põhikiri määras kindlaks jaoskondades moodustatud kogude tegevuste korra.

Nende ülesandeks oli üleajateenijate ühendamise ja kodu loomise, kus valitseks üksmeel, sõbralik vahekord ning sõjamehelik distsipliini- ja autunne, mis oleks kooskõlas piirivalvuri vastutusriikka elukutsega. Liikmete vaimse ja kõlbelise tasakaalu, üld- ja erihariduse ning sõjaväelise ja seltskondliku kasvatus- ning sõjaväelise osavuse arendamine ja täiendamine. Liikmete kehalise kasvatus- eest hoolitsemine ja spordi arendamine, mõistlike lõbustuste ja meelelahutuste võimaldamine kogu liikmetele teenistusest vabal ajal ja liikmete majanduslik toetamine.

Seega olid kogud ellu kutsud kindlate eesmärkidega ja nendelt oodati järgmiste normide arendamist:

- 1) positiivsed sotsiaalsed suhted;
- 2) distsipliin ja eetikaväärtuste teadvustamine;
- 3) haridus ja üldine haritus;
- 4) spordi harrastamine ja propageerimine;
- 5) väärka meelelahutuse organiseerimine;
- 6) majandusliku toe võimaldamine liikmetele.

Nende ülesannete teostamiseks on kogudel õigus asutada raamatukogusid (lugemislaua), ühiselumaju (kodusid), korraldada kursusi, loenguid, pidu- ja perekonnaõhtuid, spordivõistlusi, erinevaid mängu (kasiino) jmt.

Raamatukogud tellisid Piirivalve Valitsusest eraldatavate toetuste eest sobivat perjoodikat, Piirivalve Valitsus andis nende tellimiseks toetust, korraldades nii ajakirjade „Sõdur” ja „Politsei leht” tellimise.

Eraldi kodukorrad kehtestati kogude einelaua, kasiino, ööbimis-, ja ajaveetmiskohtadele pidamise korraldamiseks, mille alusel toimus nendes viibimine, tarvikute kasutamine ja allumiskord, mis kehtis ka külalistele.

Piirivalve Üleajateenijatekogude liikmed jagunesid nelja kategooriasse:

1) Auliikmed

Auliikmeteks võib kogu üldkoosolek valida isikud, kes piirivalve ehk kogu vastu on ülesnäidanud erilisi teeneid. Auliikmeid valitakse kogu juhatuse ettepanekul ja need võisid olla ka piirivalve välised isikud.

2) Tegevliikmed

Tegevliikmeks võivad astuda kõik kordoni ülemad ja neile alluvad üleajateenijad sellest piirivalve allüksusest, mille juures kogu tegutseb.

3) Toetajad liikmed (toetajaliikmed)

Kogu toetajateks liikmeteks võivad olla kogu üldkoosoleku valikul piirivalves ja kaitseväes teenivad ohvitserid seal hulgas ka ametnikud, kaitseväge üleajateenijad ja valvurite kohtadel teenivad piirivalvurid. Toetaja liikmetel on kõik tegevliikmete õigused, peale hääle õiguse üldkoosolekutel. Samuti ei või neid valida kogu juhatusse ja teistele ametkohtadele.

4) Alalised külalised

Alalisteks külalisteks on kõik au-, toetaja- ja tegevliikmete täisealised perekonnaliikmed ja eraisikud juhatuse ostusel.

Igal kogul on oma pitsat vastavalt piirivalve jaoskonna ja kogu nimetusega ning valitav juhatuse.

Juhatus koosnes esimehest, aseesimehest, sekretärist ja juhatuse asendusliikmetest. Juhatuses võis olla vähemalt ühe aastase kordoni juhtimis või sellega võrdsustatud teenistusega, kogemusega isik. Kuna kogudel oli arvestatav materiaalne ressurss siis selle haldamiseks oli revisjonikomisjon, mis koosnes esimehest, kolmest liikmest ja kahest tagavaraliikmest. Iga kogu allus vastavale piirivalve jaoskonna või staabi ülemale, kes kinnitas valitud

juhatuse ja oli ühtlasi on kogu auesimees, üksikud kogud võivad Piirivalve Valitsuse Ülema nõusolekul ühineda.

Liikmete huvides loodi hoiu- ja laenukassa võimaldades toetada liikme lähedasi tema surma korral. Lahkumisel kogust oli võimalik saada iga kogu liikmeks oleku täisaasta eest kümme krooni, liikme või tema pereliikme surma korral sada krooni ja toetus põhjendatud avalduse alusel. Kui hoiu- ja laenukassas ei olnud piisavalt vahendeid siis koguti summa täiendavalt liikmetelt võrdsuse pritsiibil. Toetati ka teenistuse või kogu tegevusega seotud ametisõitude eest tasumist. Laenu kinni pidamine liikme lahkumisel või surma korral maksti laen kinni liikmete poolt proportsionaalselt või kassa jääkidest. Laenu andmisel jälgiti põhimõtet, et nende summa ei ulatuks üle kaheksakümmend protsenti liikmemaksude laekumise summast. Kassast sai piisava põhjenduse ja vajaduse korral võtta laenu millegi soetamiseks.

2.2. Ülevaade Tallinna jaoskonna Üleajateenijatekogu loomisest ja tegevusest

Ülevaade on koostatud koostaja suva kohaselt arhiivimaterjalide põhjal eesmärgiga tuua välja võimalikult mitmekesiseid huvitavaid fakte kogu tegevustest ja need on üheks võimaluseks hinnata kogu mõju.

Tallinna Jaoskonna Üleajateenijate Kogu asutati 17. juunil 1927 aastal. Tema auliikmeteks olid Piirivalve Valitsuse ülem kolonelleitnant Ants Kurvits, tema abi Piirivalve Ohvitseride Kogu esimees kolonelleitnant Arved Engmaa ja Piirivalve Valitsuse staabiülem kolonelleitnant Johannes Anderson. Kogu otsusega võeti vastu põhikiri ja liikmemaksuks määrati üks protsent põhipalgast. Kogu asus Tallinna Jaoskonna ruumides, Tallinnas Weizenbergi tänaval majas number 22 (12). Asutamis koosolekul osales 24 üleajateenijat Kundast, Jägala-Jõesuust, Loksalt, Paldiskist ja Tallinna jaoskondadest ja jaoskonna ülem (Võime 2007: 63).

Vastavalt põhikirjale asutati 1. mail 1928 aastal liikmete majanduslikuks abistamiseks hoiu- ja laenukassa.

Seoses erinevate teenuste pakkumisega koostati ja võeti 13.oktoobri 1931 aastal vastu kodukorrad einelauale, kasiinole, ööbimis- ja ühiseluruumidele, raamatukogu (lugemislauade) kasutamiseks, valiti kogu kogu juhatus, revisjonikomisjon, majavanem ja majavanema abi . Kõik otsused kinnitati jaoskonna ülema poolt (Piirivalveameti arhiiv, f 500, n. 2., s. 32).

Detsember 1928 otsustati, et jõulupidu ei korraldada, kuid tähistatakse vabariigiaastapäeva ja selleks korjatakse igalt liikmelt täiendavalt kolm krooni kahe kuu jooksul. Jõulupidusid korraldati vastavalt majandulikule olukorrale ja seda ei peetud nii oluliseks kui vabariigiaastapäeva mille tähistamine oli oluline.

Revisjonikomisjoni 25 veebruar 1929 aasta koosolekul toodi välja probleemina kogu liikmete liiga kergekäeline laenude võtmine hoiu- ja laenukassast.

1. aprill 1929 oli oletatavasti TJÜK esimene, kes arutas juhatuse koosolekul aukohtu loomist ja tema põhikirja.

21 aprill 1929 aastal teeb Piirivalve Spordikeskkubi ettepaneku toetada keskkubi tegevust rahaliselt põhimõttel, et iga kogu liikmelt korjatakse üks kroon SKK- le. Ettepanekut arutatakse ja toetust sellele ettepanekule ei avaldata. Sama arutelu käigus otsustatakse koostöös laskespordiühinguga soetada odavamalt padruneid, kasutades selleks Kaitseliidu abi jaajutist rahalist abi hoiu- ja laenukassast. Padrunid müüdi kogu liikmetele lasketaseme tõstmiseks.

23 veebruar 1930 soetas TJÜK raadio, vahendid selleks saadi Piirivalve Valitsuse majandusjaoskonnalt korralise toetusena, üle vaadati üle tellitavate ajakirjade vajadus. Ajakirjast „Kaitse Kodu“ otsustati loobuda kuna tema lugemine on tagasihoidlik.

20 juuli 1930 toimus juhtum, kus TJÜK juhatuse liige kõrvaldas kogu raha. Seoses sellega tekkisid võlad kaupluste ees (einelaud ja kasiino pakkusid toitlustamist). Võla maksid kinni kogu liikmed, kes määratud aja jooksul maksid täiendavalt protsenti palgast ja erakorraliselt hoiu- ja laenukassast. Raha kõrvaldanud isiku suhtes võeti vastu otsus anda kohtu alla koos kohustusega raha tagasi maksta.

1931 aastaks oli kogu eksisteerinud juba neli aastat ja ülevaate saamiseks koostati kokkuvõtte tegevusest. Loodetust väiksemaks jäi kasiinost saadav tulu, loodetud tuhat krooni tulu oli tegelikult ainult nelisada krooni. Samuti leiti, et pakutavale soojale toidule on vähem soovijaid kui algselt arvati, kuid vajab teenijate olemasolu. Otsustati sooja toidu pakkumisest loobuda, arutusele tuli ka võimaliku kasiino pidamisest loobumine. Kasiino osutus suhteliselt problemaatiliseks kohaks kuna seal tuli ette omavahelisi arusaamatusi. 1932 aasta jaanuaris tegi revisjonikomisjon kasiinovanemale märkuse kasiino arveraamatus oleva puudujäägi eest ja majavanemale põhikirja vastase tegevuse eest. Seoses sellega määras neile karistuse kogu auliige ja Tallinna jaoskonna ülem milleks oli neliteist päeva kasarmuaresti. Jaoskonna ülem pööras kogu liikmete tähelepanu laenude võtmise paljususele millest jäi muje nende läbimõtlematust võtmisest.

1935 aastaks oli kogul rahalisi vahendeid umbes 23 tuhat krooni, millest moodustas 11 tuhat välja antud laene. Laenu kasutati enamasti liikmete poolt kas abiellumiseks ja elu sisse seadmiseks, vajalike vahendite muretsemiseks (jalgratas), lapse sünni puhul jmt. Raha hoiti mitmes erinevas pangas ja erinevatel arvetel.

1936 aastal toimunud revisjoni komisjon tegi kogu tegevusest kokkuvõtte märkides järeldustes ära, et kogu peaks olema järjekindlam ja välja töötama kindlad üritused ja määratlema keda toetada, see aitab hoida stabiilselt selleks ette nähtud summasid. Eelnevatel aastatel oli juhuseid kus täiendavalt tuli raha korja.

Kogu peamiseks sissetulekuallikaks olid liikmemaksud, osa tulust saadi kasiino tegevusest ja Piirivalve Valitsuse poolt oli säästusummadest määratud sihtotstarbelinetoetus. Korraldati üleajateenijate kogude ja laskespordiühingute vahelisi võistlusi, mis on üks näide nende ühenduste vahelist seosest. Korraldati koosviibimisi, kogu liikmeid toetati sotsiaalselt ja materiaalselt, võimaldati veeta vaba aega ja ennast harida. See oli teenistust toetavaks elemendiks võttes liikmelt ära mõned argipäeva probleemid ja võimaldas keskenduda teenistusele.

Piirivalve Valitsuse allohvitseride (üleajateenijate) kogud ja ühendused lõpetasid oma tegevuse ja kuulusid likvideerimisele 1940 aasta augustis. PAÜK tegevus koos allkogudega lõpetati 5. augustiks 1940, likvideerimiseks määras iga jaoskonna ülem vastava komisjoni. Kogude likvideerimise tähtajaks oli 31. august 1940 aastal ja aluseks Sõjaväe Allohvitseride Kogude põhikiri (RT 1927, 112) ja Piirivalve Allohvitseride Kogude põhikiri (RT 1928, 71, 442) /.../ (Piirivalveameti arhiiv, f 500, n.2., s. 60).

Umbes samade tähtaegadega kuulusid Piirivalve Valitsuse ülema käskkirjaga likvideerimisele kõik piirivalves loodud kogud ja ühingud.

2.3. Mõju hindamine

Kui püüda hinnata 1923- 1940 aastatel tegutsenud TJÜK mõju organisatsioonile tuleb eelnevat püüda nende tegevus paigutada mõnda organisatsioonikäitumise teooriasse nii tegevuse, gruppide tekkimise ja nende mõju avaldamise hindamiseks. Valk (2003: 13) on välja toonud, et organisatsioon on sotsiaalne ühendus, mis on loodud ja eksisteerib indiviidide jaoks. Seega võib organisatsiooniks lugeda inimeste ühendust, kellel on ühised eesmärgid mille poole ühiselt püüeldakse. Organisatsioonisisene tegevus on teadlikult koordineeritud, tal on olemas struktuur, materiaalsed ja füüsilised ressursid ning ta toimib ja tegutseb pidevalt (Valk 2003: 11).

Piirivalve Üleajateenijate kogud olid ühendused, mida võib teoreetiliselt käsitleda nagu avalikku organisatsiooni, püüdes teda paigutada väljakutsena organisatsiooni ja – käitumise võimalikku teooriasse. Avalikud organisatsioonid on Vadi (2003: 15) järgi pigem asutused, mis on loodud riigi ja valitsuse ülesannete täitmiseks, kuid vähendades mudelit võib väljakutsena hinnata ka TJÜK kui organisatsiooni.

Võimaluse selleks annab võrdlus kogude vastavusest organisatsiooni põhiosadele:

- **Inimesed**

kogul oli arvestatav arv liikmeid ja nende juurdekasv oli kindlustatud põhikirjas sätestatud määratlusga, kogu liikmeks võivad astuda kõik, kes on piirivalves teenistuses olnud vähemalt aasta. Luues tingimuse, et näiteks ühiselamus saavad tasuta ööbida ainult kogu liikmed, ööbimise järele oli seoses teenistusega nõudlust, sest kõik Tallinna jaoskonnas teenistuses olevad piirivalvurid ei elanud Tallinnas või selle lähiumbruses. Ka hoiu- ja laenukassa loomine oli kaudseks instrumendiks, sest paljud piirivalvurid vajasisid näiteks toetust seoses abiellumisega ja kodu sisse seadmisel.
- **Struktuur**

Kogul oli oma põhikiri, juhtimis-, kontrolliv- ja majanduslikorgan ja allasutused. Kuigi kogu tegevust juhtis juhatus siis otsused kinnitas jaoskonna ülem, kes tegelikult korraldas kogu tegevust.
- **Eesmärgid**

Kogu eesmärgid olid sätestatud Piirivalve Valitsuse Ülema pool andes loa kogude loomiseks kuid seadis selleks kindlad eesmärgid teenistuslikuks arenguks, liikmete vaba aja väärrikaks veetmiseks, distsipliini hoidmiseks ja majanduliku toe võimaldamiseks kogu liikmetele.
- **Ressurss**

Kogul oli kindel süsteem liikmemaksude näol, põhikirjaga oli kehtestatud tegevused kuidas kogu ei kannaks kahju ja kuidas toimub selle hüvitamine. Kogu omas kinnisvara ja allasutuste kaudu arvestati stabiilse sissetulekuga. Teiseks ressursiks olid kogu liikmed, kes olid Piirivalve Valitsuse ja jaoskonna ülema juhtimisinstrumendiks kuna neilt oodati teatud käitumist ja oskuskusi nii teenistuse kui ka avalikus elus realiseerimiseks.

Organisatsiooni eksisteerimise juures võib hinnata kolme erinevat aspekt, nende efektiivsust, tõhusust ja elujõulisust.

Efektiivsust saab kõige paremini hinnata läbi organisatsiooni püstitatud eesmärkide täitmise. Kuna töödeldav materjal osutus piiratuks ja olemasoleva põhjal ei ole hinnang piisavalt adekvaatne, kuid võib järeldada, et üldjoones kogude moodustamisega organisatsiooni eesmärk täideti. Liikmetele loodi võimalus ennast teenistulikult arendada, veeta vaba aega, tõsta üldist haritus taset ja arendada sotsiaalseid suhteid teenistuskaaslastega. Võib oletada, et Piirivalve Valitsusel oli vaja organiseeritud vormi nende eesmärkide realiseerimiseks ja ainult jaoskaondade ülematest selleks ei piisanud ja vajab selleks täiendavat vahendit.

Tõhusust on raske hinnata, kuna selle eesmärgi saavutamine on pigem materiaalne väärtus. Kogu loomise alguses keskenduti pigem sotsiaalsele väljundile nagu hukkunu omaksete toetamisele ja toetamisele. Korraldada ööbimise olukorda, võimalust eneseharimisele, tagada distsipliini ja eetilist käitumist, korralda teenistusele vajalike oskuste arendamist ning võimalusel soodustada sportliku tegevust. Seetõttu võib kogu tegevuse lugeda tõhusaks, sest eesmärgid ja vahendid olid olemas, et täita kogule püstitatud kohustusi. Hiljem keskendus kogu suures osas hoiu- ja laenukassa tegevusele, kasiino pidamisele ja ööbimisvõimaluste loomisele. Kuna TJÜK tegutses Tallinna Jaoskonna ruumides ei olnud vaja eraldi jaoskonna piirivalvuritega tegeleda vaid kõik vajadused rahuldati, võimaldati ja tagati kogu poolt. Piirivalve Valitsus toetas kogude tegevust sihtotstarbeliste toetussummadega millest alati ei jätkunud, siis kasutas kogu vajaliku inventari muretsemiseks oma raha. Liikmemaksudest tekkinud reservist abistati teisi organisatsioonisiseseid ühinguid, kuid kindlat toetussüsteemi TJÜK ei olnud.

Elujõulisuse hindamine on komplitseeritud, kuna töös käsitletav ajavahemik on etteantud. Samas oli 1932- 1940 vaheline periood väga aktiivne erinevate ühingute tekkimise poolest. Kogu tuli 1940 aastal likvideerida, see tähendab, et ta oli alles ja tegutses. Mitteelujõuline ühenduse tegevus hääbuks selle aja jooksul. Teiseks elujõulisuse kriteeriumiks võib olla näiteks materiaalne ressurss.

Enne likvideerimist oli PAÜK suhteliselt heas rahalises seisus, omades kinnisvara, toimivaid allasutusi ja omas kindlat liikmeskonda.

2.3.1. Tallinna Jaoskonna Üleajateenijate võimalik mõju

Organisatsiooni üheks tunnuseks on inimesed ehk käsitletavast teemast lähtudes kogude liikmed, mida ei saa vaadelda eraldi organisatsiooni liikmest olemisest. Kogude liikmed olid suur osa kogu Piirivalve Valitsuse teenistujatest.

Siseministri poolt kinnitatud Piirivalve Üleajateenijate põhikirja on üheks abistavaks elemendiks mille alusel võib määrata millisesse gruppi ta organisatsioonis kuulub. Põhikirja järgi oli kogude põhilisteks ülesanneteks üleajateenijate ühendamine ja kodu loomine, käitumuslike omaduste arendamine ja distsipliini hoidmine. Tähelepanu pöörati ka liikmete haridustaseme tõstmisele, kõlblusele ja seltskondliku käitumise arendamisele aga ka sõjaväeliku osavuse arendamisele. Teenistusest vaba aja organiseerimine kas sportlikult või meelelahutuslikult. Seega olid üleajateenijate kogud ellu kutsutud kindlate eesmärkidega ja teatud normide täitmiseks mida vajab organisatsioon enda eesmärkide saavutamiseks.

Gruppide moodustumine aitab kaasa:

- ühiste huvide realiseerimisele
 - üksikisikul on raske mõjusalt oma huvide eest seista (nii teenistuslikud kui ka ühiskondlikud huvid);
- mõjutada oma liikmete distsipliini ja tegevust
 - grupid võivad oma normide, rollide ja suhetega mõjutada organisatsiooni liikmete käitumist soovitud suunas;
- paremini täita ülesandeid
 - üksikisik ei suuda ülesannet täita ja sellega tuleb paremini toime grupp, ülesande iseloom nõuab selle lahendamiseks ühistööd või organisatsiooni ise eeldab koostööd;

- teha paremaid otsuseid kui üksikisikuid
grupp omab rohkem vaatenurki, ideesid, protsessid kulgevad mitmekülgselt;
- edendada loomingulist
grupid võivad toetada andekuse eristumisel, grupi toetusel areneb see edasi tuues kasu organisatsioonile.

TJÜK liikmeid võib määratleda organisatsioonis tegutsevateks gruppideks. Grupid koosnevad inimestest ning grupeerumist saab iseloomustada mitmete märkide ehk grupi tunnuste kaudu. Need on aluseks gruppi kuulujate hindamiseks sarnasuste või erisuste kaudu üksteisest. Tunnused on eristavad grupi suuruse, moodustamisviisi, kestvuse ja sotsiaalse taseme järgi. Grupina võib käsitleda inimeste ühendust millest kaks või rohkem inimest tegutsevad koos ühise eesmärgi nimel, seda tajutakse kõige paremini siis kui avalduvad võimalused ühistegevuseks, avaldub sõltuvus üksteisest, jagatakse ühiseid eesmärke ja osaletakse koordineeritud tegevuses. Juurde võib arvata ka ühised mineviku kogemused ja tulevikunägemus (Vadi 2001: 17).

Grupid jagunevad oma olemuselt ametlikeks ja mitteametlikeks omadeks selleks kindlaid tunnuseid. Tunnused on konstrueeritud Vadi (2001:31) *Grupid organisatsioonis alusel* tuginedes Lloyd H. Goodall kirjeldustele.

Ametliku grupi tunnusteks:

- grupi moodustamine ametliku võimu kindlate eesmärkide saavutamiseks

Piirivalve Üleajateenijate Kogud moodustati Piirivalve Valitsuse vajaduse ja jaoskondade ülematele pandud ülesannete toetavaks realiseerimiseks. Gruppide moodustamine oli seotud ootustega.

- ametliku võimu realiseerib juhtkond

Hääletuse teel valitud kogu liikmed moodustasid juhatuse ehk juhtkonna. Kuigi kogul oli valitud juhatuse oma jaoskonna ülem võimu sekkuda otsustamisse, keelata, lubada, peatada jmt. kogu tegevuses.

- tegevuses realiseeritakse grupi eesmäärke

Gupi eesmärkideks on selle moodustamise põhjused, nende saavutamiseks otsib ja loob grupp võimalusi, kasutades selleks grupi tegevusest huvitatud organisatsioonid ja grupi enda vahendeid.

- seotus kohustuste ja eesmärkide realiseerimiseks

Ametliku grupina kannavad kogud endas üldist tunnust, moodustumist organisatsiooni heaks arendades liikmeid nii oskustes kui hariduses, mis on vajalikud teenistuses. Organiseerides kultuurselt vaba aega saavutatakse väljund organisatsioonist hea kuvandi loomiseks. Piiritletes seda küll kogusse kuulumise tingimusega, kuid seda võib tõlgendada, kui liikme enda soovis veendumist.

Mitteametliku grupi tunnused:

- tekivad vastavalt huvidele ja suhetele;

Võib oletada, et gruppi kuulumisel oli igal liikmel oma ajend see võis avalduda isiklike huvide realiseerimises, hüvede saamises või organisatsiooni eesmärkide saavutamisele kaasa aitamise soov

- võivad tekkida ametliku grupi sees või nende vahel;
- jagunevad kaheks:
 - huvigrupp kelle tegevus toimub tavaliselt realiseerides enesearendamisvajadust töökohas;
 - sõprusgrupp mis kujunb omavaheliste suhete alusel kuna koos olemine on nauditav ja oluline, tegevus võib toimuda nii töökohas ja olla seotud kui ka väljaspool seda.

Gruppidel on organisatsioonides oluline roll kuna nad aitavad painlikult ühendada ametlike ja mitteamelike suhteid mõjutades inimeste käitumist ja läbi nende avaldub liidrite mõju. Soodustades liikmete ühistegevust võimaldab see organisatsioonil realiseerida oma eesmäärke. Gruppide toimimine sõltub suures osas neis peituvates võimalustes ja nende kasutamisest organisatsiooni kasuks.

Üldiselt on ametlike ja mitteametlike grupe piire on raske määrata, sest sageli kannavad nad mõlema grupi tunnuseid. Samal põhjusel on raskendatud ka kogude määratlemine grupitunnuste alusel.

Töö autor liigitab TJÜK grupitunnuste alusel pigem ametlikeks gruppideks kuna nad kannavad endas nimetatud grupi tunnuseid rohkem võrreldes mitteametliku grupiga.

2.4. Järeldused

Kogutud ja töödeldud andmed ei olnud täielikud, et anda ladusat ülevaadet Tallinna jaokonna Üleajateenijatekogude tegevusest. Arhiivimaterjalid olid raskesti tõlgendatavad, hulgaliselt oli materjale kuid paljud osutusid oma sisult üldsõnalisteks. See on põhjuseks, miks ülevaate andmine taandati vaid huvitavamate faktide edasiandmisele koostaja nägemuse kohaselt. Ülevaade on antud Piirivalve Üleajateenijatekogude kohta ja Tallinna Jaoskonna Üleajateenijatekogu kohta, kuna nad on omavahel seotud. PAÜK põhikiri andis võimaluse anda ülevaate tegevusest konkreetsemalt kuna põhikiri korraldas kogude tegevust, selgitab põhimõtteid ja on abistavaks materjaliks mõju hindamisel.

Mõju hindamiseks teooriate valikut oli raske teostada, seetõttu on kasutatud vaid tunnustele vastavust ja nende põhjal oletuslike mõjude konstrueerimist. Võimalik mõju avaldus nii vertikaalsuunas, Piirivalve Valitsusele vajalikkuses, kui ka horisontaalselt oma grupi sees ja oletuslikult samal tasandil ka grupist välja.

Horisontaalne mõju avaldub organisatsiooni poolt antud võimaluste realiseerimises ja ülessanete täitmisel arendades ja kontrollides isikkoosseisu käitumist (distsipliini tagamine, eetika nõuetest kinni pidamine, organiseeritud tegevus välitmaks ebakohast käitumist ja viibinine õiges sotsiaalse keskkonnas). Teise suure osana anti tõuge isikkoosesisu olmetingimuste loomiseks või nende parandamiseks, kuna eeldatavasti ei jätkunud organisatsioonil endal selleks piisavalt ressursse. Kogudel oli võimalus asutada allasutusi ja kogusid liikmemaksu, mis suunati ühiskasutusse (ajakirjade tellimine, spordiinventari

soetamine, ööbimisvõimaluste korraldamine ja muud kontrollitavad organiseeritud vaba aja veetmise võimalused). See kõik andis võimaluse kujundada Piirivalve Valitsuse mainet avalikkuses ja luua positiivne kuvand. Aukohtu ja hoiu-ja laenukasse tegevus põhikirjaalusel võib lubada nende järelduste kinnitamiset. Aukohus võimaldas liikmetel lahendada organisatsiooni või kogu sees tekkivaid arusaamatusi ilma selle piiridest väljumata. Hoiu- ja laenukassa oli vahendiks aidata ametnikul jääda välise kuvandi mõjul saavutatud sotsiaalsele tasemele.

Vertikaalne mõju avaldus kogu kui grupi sees, mis eelkõige peale teenistuliku suhtelmise soodustas ka sotsiaalset suhtlust. See andis võimaluse ka eristuda liidritel või muudel isikutel, kes võisid organisatsioonile kasu tuua. Kuna võib eeldada, et organisatsioonil ei jätkunud materiaalseid vahendeid kõikide vajaminevate arengusuundade jaoks siis oli mõistlik kasutada selleks ametnike poolt panustatud vahendeid. Kogude liikmemaksudest muretseti näiteks spordiinventari mille tarbimisel võis eristuda liikme andekus näiteks laskesportis. Kogu liikmena oli võimalik huviala edasi arenada ja saavutada häid tulemusi, läbi mille sai kasu ka Piirivalve Valitsus, kui sporti soodustav organisatsioon. Kui organisatsioonis on teenistuses maailmameister on see parim positiivne kuvand ühiskonnale. Suure osa moodustas mõjust ka liimetele olemtingimuste võimaldamine ja nende parandamine. Piirivalve Valitsus omas selles osalust sihtotstarbeliste toetuste näol kuid sellest ei piisanud. Sihtotstarbelistetoetuste ja liikmemaksude kasutamisel muretseti näiteks raadiod ja parandati ühiselamute olukorda. Tagades sellega sootsa sotsiaalse ja olmetingimustega keskkonda, kus ametnik võis keskenduda vaid teenistuslike eesmärkide saavutamisele.

Lõputöö tulemiks on:

- ülevaade Tallinna Jaoskonna Üleajateenijate Kogu tegevuse põhimõtetest on koostatud;
- üleajateenijatekogud abistasid organisatsiooni selle eesmärkide saavutamisel;

- mõju avaldub nii horisontaalselt kui ka vertikaalselt;
- mõju väljendub põhiliselt Piirivalve Valitsuse eesmärkide täitmisel, mis kujundas üldsusele positiivse kuvandi.

Lisaks tehtud järeldused:

- piirivalve jaoskondades tegutsenud kogusid ei saa vaadelda eraldi Piirivalve Üleajateenijate Kogu tegevust kuna oli sellega otseses seoses;
- kogude tegevusest täieliku ülevaate koostamiseks peab vaatlema ka piirivalve üldist arengut;
- piirivalve kogud vastavad organisatsiooniliselt ametlike gruppide tunnustele;
- arhiivimaterjalide kasutamise on komplitseeritud nii ajaliselt, kvaliteedilt ja kvantiteedilt;
- mõjude avaldumist on võimalik hinnata erinevalt.

KOKKUVÕTE

Lõputöö koostamise eesmärgiks oli anda ülevaade Piirivalve Üleajateenijatekogu ja Tallinna Jaoskonna Üleajateenijatekogu tegevuse põhimõtetest 1924- 1940 aastatel tuues välja huvitavamad faktid ja hinnata nende mõju.

Piirivalve Allohvitseride ja Üleajateenijate Kogud olid organisatsiooniliselt ühendustest ühed suuremad. Organisatsioonil oli vajadus taolise ühenduse järgi, saavutamaks eemärke, mis olid põhiliselt teenistuslikult vajalikud. Eesmärgid olid käitumist mõjutavat laadi ja seda võib lugeda ka üheks osaks organisatsiooni mainekujunduses.

Uurimuse läbi viimiseks on kasutatud põhiliselt arhiivimaterjalide otsimist, töötlemist ja refereerimist. Arhiivimaterjalide otsimisel kasutati teemakohase materjali kaardistamiseks Rahvusarhiivi veebipõhist elektroonilist infosüsteemi AIS, tuginedes kursusetöös kasutatud arhiivimaterjalide laiendatud otsingule ja uute materjalide leidmisele. Arhiivimaterjalide kaardistamisel ja otsimisel hinnati kasutatava materjali kvaliteet optimistlikult liiga kõrgeks. Dokumendi vaatlusel kasutati nii ERA kui ka endise PVA arhiivi ja selle käigus selgus, nende dokumentide dubleerimine ja mittetäielikkus, mis tegi ülevaate koostamise keeruliseks. Arhiivimaterjalide kasutamise planeerimisel tuleb arvestada nende võimaliku rohkuse ja sisukuse mittevastavust. Kuid nende põhjal on võimalik koostada abstraktsioone, mis jäävad endas kandma koostaja subjektiivseid arvamusi ja tõlgendusi. Seda mõjutab mitte ainult materjali koguse ja sisu vastavaus aga ka viisid kuidas ja mis põhimõtetel dokumendid on koostatud. Ajaliselt on väga mahukas käsikirjaliste dokumentide töötlemine ja refereerimine kuna dokumendi koostaja käekiri on raskesti loetav või on teksti jäädvustamiseks kasutatud vahendid aja jooksul tuhmunud. Arhiividokumentide töötlemiseks kasutatud meetod, nende pildistamine, õigustas ennast kuna nende töötlemine arvutiga oli mugav ja võimaldas suurendada raskelt arusaadavat teksti.

Dokumentide töötlemises osutus suureks väljakutseks käsitletavate kogude nimetuse muutumine ja sellekohaste daatumite raske eristamine üldisest informatsioonist. Võib oletada organisatsiooni nime muutumisel muutusi ka nendes tegutsevate kollektiivsete gruppide nimed. Piisavate allikate, nende võimaliku mahutu ja aja puudusel ei ole neile otseselt tähelepanu pööratud.

Muu kasutatud allikate otsimiseks on kasutatud põhiliselt raamatukogude elektroonilist otsingumootorit URRAM. Otsingut kasutati kahel märksõnalisel põhimõttel, saada ülevaade olemasolevast kirjadusest, mida võib seostada piirivalve ajaloo ja kaardistada abistav materjal mõju hindamise võimalikkusest. Piirivalve alase otsingu tulemusena oli leitav vaid L. Võime koostatud *Eesti Piirivalvest 1918- 1940*. Mõju hindamiseks osutusid valitsusk organisatsioonikäitumise alane kirjandus üldistuste tegemiseks. Kasutamist leidsid pigem vanemad käsitlused kuna kaasaegsed on mõjutatud tänapäevas, kuid hinnatav materjal nõuaks üldisemaid ja vanemaid tunnuseid. Mõju hindamisel organisatsioonile leidis kasutust ka gruppide käitumine organisatsioonis, nende moodustumine ja liigitus.

Töö koostamise käigus ja ühiskonnas toimunud protsessidest lähtuvalt ja pidades silmas Politsei- ja Piirivalveameti loomist selle aasta alguses, tekkis põhjus ülevaatlilikult tutvuda politsei analoogiliste kogudega. Aja puudusel ei olnud võimalik otsida ja töödelda arhiivimaterjale ja seetõttu on kasutatud vaid ühte sellekohast kirjanduslikku allikat, Mai Kingi 2001 aastal koostatud ülevaadet *Eesti Politsei loomine ja areng 1918- 1940*. Kuna töö teema on selgelt piiritletud siis eelpool toodud kirjandulikust allikast piisas oletuslike ja ülevaatlilike arusaamade tekitamiseks ja saamiseks, luues võimaluse kahe intitutsiooni pinnapealseks võrdlemiseks.

Uurimismaterjali töötlemisel tekkis töö koostajal subjektiivne arvamus, et Piirivalve Valitsus püüdis oma tegevuses keskenduda põhiliselt teenistustlikele küsimustele ja jättis suures osas töö isikkooseisuga jaoskondade kanda. Selle hõlbustamiseks, paremaks organiseerimiseks ja kontrollimiseks loodi üleajateenijatekogud, andes neile võimaluse korraldada nende tegevust koostades selleks vastava põhikirja. Kontrollivaks organiks kogude tegevuse üle oli

liikmete otsene ülem ja teatud juhtumitel ka Aukohus, millele on töös vaid põgusat tähelepanu pööratud.

Kogude tegevus oli heaks vahendiks jaoskondades olmetingimuste parandamiseks osaledes ise selles kindlaksmääratud vahenditega. Võib järeldada, et kogu loomine oli üheks organisatsiooni juhtimisinstrumendiks.

Iga organisatsioon on selle ajaloo kujundaja ja kandja ning vajadusel aitab see mõista protsesside põhjuseid. 2010 aasta alguses tegevust alustanud Politsei- ja Piirivalveamet annab põhjuse tunda huvi politsei ajaloo vastu, neid võrrelda ja otsida ühendavaid väärtusi. Üheks ühendajaks võivad olla organisatsioonis tegutsenud sarnased ühendused. Politseis tegutses ametnike koondav ametiühing 1922 aatani kuni politseinikekogude loomiseni, kelle põhiülesanded olid üld- ja erihariduse arendamine, kutseoskuste täiendamine, au- ja kohusetunde kujundamine ja vajadusel majandusliku abi andmine liikmetele, seega olid Piirivalve Üleajateenijatekogud ja politseinike kogud oma eesmärkidelt sarnased.

Tallinna Üleajateenijatekogude tegevusest ülevaate andmine ja selle koostamisel on vaadeldud teemat üldisemas kontekstis põhjusega, et piirivalves tegutsenud üleajateenijatekogudest saaks põhimõttelise ülevaate isik, kes organisatsioonis juba tegev on ja isik, kes sellesse alles sinseneb. Organisatsiooni sisenevaks isikuks võib lugeda kõiki, kes jätkasid teenistust Politsei- ja Piirivalveametis käesoleva aasta alguses või uued sisenejad. Kuna töös on koostatud vaid piirivalve näitel siis sihtkrupiks võib liigitada siiski pigem endise Politseiameti ametnikke ja eriala omandavaid tulevase ametnike.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. f 1064, n.1., s. 2, Eesti Riigiarhiiv
2. f 1064, n.1., s. 3, Eesti Riigiarhiiv
3. f 500, n.2., s. 22, Piirivalveameti arhiiv
4. f 500, n.2., s. 32, Piirivalveameti arhiiv
5. f 500, n.2., s. 60, Piirivalveameti arhiiv
6. H, Goodall. 1985. Small Group Communication in Organizations. Iowa. Wm C.Brown Publishers. Retsenseerinud Alas, R., Käärst, M., Kruusealle, J. 1999. Organistatsioon ja organistatsioonikultuur. Tartu Ülikooli Kirjastus.
7. Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. 2005. Uuri ja kirjuta [Tutki ja kirjoita]. Tõlge eesti keelde: I. Kraav, T. Kuurme, U. Kala, M.-L. Laherand, V. Maansoo ja J.Orn. Tallinn, Kirjastus Medicina. (Originaal on publitseeritud Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 2004)
8. Krikk, M., 2001. Eesti politsei loomine ja aren 1918- 1940.Politseiamet. Olion. Tallinn
9. Laherand, M- L. 2007 Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn. OÜ Infotrükk
10. McGrath, J., 1984. Groups: Interaction and Perfomance. Neww York: Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs. Retsenseerinud Liik,K., Baltin, A., 2001. Grupid organisatsioonis. Tartu Ülikooli Kirjastus.
11. Siimon, A., Vadi, M. 1999. Organisatsioon ja organisatsioonikultuur. Tartu Ülikooli Kirjastus.
12. Trice, M., Beyer, M. 1993. The Cultures of Work Organiations. Pretice Hall. Retsenseerinud Alas, R., Käärst, M., Kruusealle, J. 1999. Organistatsioon ja organistatsioonikultuur. Tartu Ülikooli Kirjastus.
13. Vadi, M. 2001. Grupid organisatsioonis. Tartu Ülikooli Kirjastus
14. Valk, A. 2003. Organisatsioon ja juhtimine avalikus sektoris. Tallinn. Sisekaitseakadeemia.
15. Võime, L. 2007. Eesti Piirivalve 1918- 1940. Sisekaitseakadeemia. Tallinn